

Az utolsó selmeci diák emléke

A Budapesti FM Helyi Csoport tanulmányútja Baján

1895. november 19-én, 120 évvel ezelőtt született Süttön édesapám, dr. Holdampf Gyula okleveles erdőmérnök, aki (miként arról dr. Madas András emlékiratainak 2014-ben megjelent első kötetében is megemlékezett) 1918. december 31-én utolsó hallgatóként hagyta el az ősi diákvárost, Selmecbányát.

Decemberben az I. világháborút megjárt „katonahallgató” társaival több vasúti szerelvényt, fegyveres kísérettel szállították Budapestre a „Főiskolát” az 1919. január 2-án Selmecbányára érkezett, első megszálló csapatok elől. Ugyanő 1965-ben, 50 évvel ezelőtt (70 éves korában) sikeresen védte meg a Magyar Tudományos Akadémián *Az erdőgazdálkodás és a vadgazdálkodás egybehangolása hegy- és dombvidéki nagyvadas vadászterületeken* címen készített kandidátusi értekezését. Ez a két kerek évforduló, valamint az, hogy édesapám a Helyi Csoportunknak alapító tagja (az OEE-nek 1920-tól volt tagja), az Erdőművelési Szakosztálynak pedig szintén alapító tagja és vezetője is volt; továbbá az a körülmény, hogy tudományos értekezésének alapjait szakmai pályafutásának meghatározó szakasza és helyszíne, a Bajnai Erdészeti (binnen a gyarmatpusztai történelmi vadaskert) jelentette, készítették arra az elhatározásra, hogy ez évi tanulmányutunkat a Pílisi Parkerdő Zrt. Bajnai Erdészetiének a területére szervezzük.

Tanulmányutunk május 6-án az OEE régiós együttműködés keretében valósult meg, 25 tagtársunk részvételével. Rendezvényünket megtisztelte jelenlétével *Zambó Péter*, a Pílisi Parkerdő Zrt. vezérigazgatója, az OEE elnöke is, aki tájékoztatót egyesületünk tevékenységéről és a Pílisi Parkerdő Zrt. működéséről.

Kiemelten szólt a 2014 decemberében keletkezett rendkívüli mértékű erdőkárokkal kapcsolatos helyreállítási erőfeszítéseikről. Ezt követően *Tóth Zoltán* erdőszervező és munkatársai ismertették meg a résztvevőket a Bajnai Erdészeti-nél folytatott erdőgazdálkodással, vadgazdálkodással és közjóléti tevékenységgel. A terepi bejárás során láthattunk sikeres átalakító üzemmódban kezelt erdőrésztleteket; Pusztamárton megnéztük a kirándulóközpont-

ban létesített történelmi emlékművet, és megismerhettük a gyarmatpusztai vadaskertet, és benne az egyedülálló, több mint 120 éves (éppen virágzó) vadgesztenye-ültetvényt. Ugyanitt kaptunk tájékoztatást a nemkívánatos invazív fajok (elsősorban a bálványfa) eltávolításának új módszeréről (törzsinjektálás). A vadaskert főbejárata melletti dombon található Sándor-Metternich temetési kápolnát szintén megnéztük.

A szakmai programok félidejében nyílt lehetőségem arra, hogy a Bajnai Erdészeti régmúltjáról édesapámtól kapott ismereteimet megosszam a kollégákkal, ezáltal személyére és ottani tevékenységére is emlékezve.

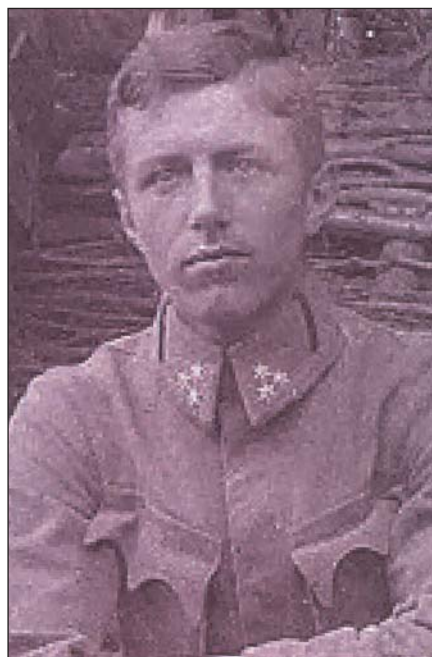
Gróf Sándor Móric (1805–1878), az „Ördöglovas” gazdag reformkori főúr (a budavári Sándor-palotának is egykori tulajdonosa) föld- és erdőbirtokai Bajna, Sárísáp, Nagysáp, Gyermely, Szomor, Herceghalom, Bia községek határai-

a mezőgazdasági területeken folytatott vadgazdálkodást is beleértve) bizonyos autonómiát élvezett.

Az uradalmi erdőhivatal (élén az erdőmesterrel) székhelye az 1830-as évektől mindig Bajna volt. Egyébként az uradalom adminisztratív központja egészen az 1920-as évekig Bécsben volt, s az írásos ügyvitel pedig német nyelven rögzült. A nagybirtokon belül az erdőterület a 19. század elején még 9-10 000, a század végén mintegy 7 000, míg az 1933-tól érvényes, új üzemterv készítésekor 5 600 kat. holdat tett ki. Az erdőterület folyamatos szűkítése mezőgazdasági (szántóföldi) területhasznosítási célokat szolgált. Ennek megfelelően alakult ez alatt a 100 év alatt az erdészeti szakszemélyzet létszáma. A 19. század első felében még nyolc erdőtisztet alkalmaztak (egy erdőmestert és hét pagonyerdészt), 100 évvel később három erdőtisztet (egy erdőmestert és két

erdőgondnokot). Az erdőtiszttek többnyire német nyelvterületről származtak ide és szakképesítésüket is ott szerezték főiskolai, vagy középiskolai szinten. 1838-ban már volt egy erdőmérnök is közöttük. (Több mint egy évtizeddel később a Bajnai Erdőhivatal akkori vezetője alapító résztvevője az OEE, illetve az elődszervezete Esztergomban összehívott alakuló ülésének.) Minden erdőtisztnek fogat és/vagy háttasló áll rendelkezésére az állandó helyszíni irányítás és ellenőrzés érdekében. Ez jó szakember-ellátottságot jelentett abban

A selmeci katonaballgató

az időben, különösen akkor, ha még hozzávesszük, hogy egy-egy erdész- (és vadászati) védkerület átlagosan 600 kat. holdat tett ki, így a belterjes kezelés teljesült.

Édesapám 1919-ben már a Sopronba költözött Főiskolán folytatta tanulmányait és 1920-ban záradékolt. Az akkori előírások szerint csak 1922-ben államvizsgázhatott, így közben, pályakezdőként már a Metternich-Sándor magánuradalom alkalmazásában is állt Bajnán. Erdőmérnöki oklevelének birtokában a Zemplén megyei Baskón helyezkedett el, majd két év múlva a boldogkőváraljai Zichy-féle uradalom erdőgondnokságának irányítását vette át. Bajnai volt főnökének, *Schuppler Károly* erdőmesternek a betegágyán kinyilvánított kívánságára és javaslatára 1931. július 1-jével kinevezték a Bajnai Erdőhivatal erdőmesterévé. A II. világháború után, az erdők állami tulajdonba vételét követően is a helyén maradt, állami erdőtanácsosként, majd 1947-től állami főerdőtanácsosként dolgozott egészen 1949-ig.

1932-ben esedékessé vált az uradalmi erdők új üzemtervének az elkészítése, mert abban az évben járt le a korábbi, amely még német nyelven, az osztályok kamarai hozamszámítás alapján készült. A II. világháború végéig megvolt az 1843-ból származó üzemterv, s az attól kezdve tízévenként készített revíziók, illetőleg újabb üzemtervek, térképekkel együtt és sok egyéb okmány, de mindezek a Bajnán három hónapig tartó harci cselekmények során megsemmisültek. Azokban az évtizedekben az

uradalom erdeit alkotó cseres-tölgyes sarjasokból főleg tűzifát termeltek és azt csak a vágásszegélyeken történő kétéves raktározás után értékesítették, mert cser tűzifából csak a kétéves volt piacépes. A megszűnt rakodók helyének erdősítésével, később spontán módon is, keletkezett fokozatosan mintegy 700 kat. hold akácös. Időszerű volt, hogy az új üzemtervet az 1920. évi 14 500 FM számú erdőgazdasági üzemtervezési utasítás szerint készíttesse el az uradalom, mert már híre járt annak, hogy készül az ún. „szabad forgalmú” magánerdőkben is üzemtervkészítési kötelezettséget előíró új erdőtörvény tervezete, továbbá az is közrejátszott a döntésben, hogy először bíztak meg magyar erdőmérnököt az erdőhivatal vezetésével. A bajnai uradalomhoz tartozó 5 600 kat. hold erdőből a zömében cseres-tölgyesekből álló nagyobbik részre, 4 600 kat. holdra 80 éves vágásfordulóval, fokozatos felújító vágásos szálerdő gazdasági osztályt alakítottak ki; a maradék 1 000 kat. holdra pedig, minthogy több mint fele akácösből állt, tarvágásos gazdasági osztályt terveztek. (A megelőző házi üzemtervek mind tarvágást írtak elő.) Az 1933-tól érvényes uradalmi üzemterv megmenekült a háborús pusztításokból és 1953-ig a Bajnai Erdészet használta is, utána azonban eltűnt.

Külön említésre méltó, hogy (mivel a tulajdonos hercegnő nem vadászott) már az 1930-as években elterjedt a bérvadásztatás, melyre sok külföldi vendég jelentkezett. A díjfizetés a trófea minősége (*Nádler Herbert*, a Fővárosi Állatkert akkori igazgatója által kialakított bírálati képletek) szerint történt. Ez is arra ösztönözte az uradalmat, hogy ne nagyszámú silány, hanem kevesebb, de jó minőségű nagyvadat tartsanak. (*Nádler* többször is járt vadászvendégként Bajnán, amiről az OEE által kiadott vadásznaplóiban is olvashatunk.)

Az OEE által 1943-ban (24 év szünet után 1940-től megkezdett adatgyűjtéssel) ismét megjelentetett „Erdészeti Zsebnaptár” második kötete szerint Metternich-Sándor Klementina hercegnő uradalmi Bajnai Erdőhivatalának erdőmestere Holdampf Gyula erdőmérnök volt, a két erdőgondnok pedig *Sperer Lipót* (Gyarmatpuszta) és *Stössner Miklós* (Bia). Ami az akkori erdészeket (erdőőröket) illeti, emlékezetből próbálom felsorolni őket, a teljesség igénye és néhány keresztnév nélkül, a hibázás lehetősége mellett: *Búzer Antal*, *Madari József*, *id. Kopp Sándor*, *Horváth Lajos*, *Heilman József*, *Varga Sándor*, *Ta-*

A bajnai erdőmester

tai, *Almási*, *Szatai*. Az erdőhivatali fogatot *Grensperger Lajos*, majd *Madari Móric* és *Petőcz József* is hajtotta. Utóbbi később hosszú éveket hosszolóként is dolgozott, ma is él, a Bajnai Erdészet legrégebbi, legidősebb (nyugdíjas) dolgozója. Gyerekkoromból (1947-49 lehetett) három apám korabeli erdőmérnökre emlékszem, akik hivatalosan is megfordultak többször az irodában és a szolgálati lakásunkban is (az épület ma is az eredeti helyén áll, rendeltetései is azonosak): *Lambert Győző*, *Matolcsy Andor* és *Héder István*. 1949-ben azután *Ágfalvi Imre* erdőmérnök-kolléga követte apámat az állami erdőgondnoki beosztásban, aki később egyetemi oktatónk is volt.

Végül megkísérlem összefoglalni az 1965-ben sikeresen megvédett tudományos dolgozat ma is időszerű, legfontosabb megállapításait. A nagyvad táplálékszerzés közbeni károsítása emberemlékezet óta fennálló probléma. A belterjesen kezelt gazdasági erdőkben a vad már nem találja azt a táplálékot, amelyhez régebben a természetes erdőállományokban hozzájutott (elsősorban tölgy- és bükkmakkot), ezáltal stabilizálva erőállapotát a kemény tél beállta előtt. A vad természetszerű takarmányozására a legalkalmasabbak a tág hálózatban nevelt vadgesztenyefa-állományok, melyek általában minden évben meghozzák termésüket. Ezt bizonyította a nagyvad őszi-téli takarmányozásának céljára Gyarmatpusztán, a 323 hektáros vadaskertben, még a 19. század végén telepített 22,5 hektár vadgesztenyés. (Feltehető, hogy hazánkban kívül

seholt sincs egy pagonyban annyi vadgesztenye, mint itt, mert különben a kutatók már felfedezték volna és ismernék a szakirodalomból.)

A gyarmatpusztai vadgesztenyének a viszonylag nagy térfoglalása mellett még az is előnye, hogy téglafalal körükerített vadaskertben van. A vadaskertet 1830 körül építette Sándor Móric gróf; s 8 kilométer kerületű, másfél téglaszélességű, 2,2 méter magas téglafal övezte, így ez a zárt terület megkönnyítette a méréseket és a megfigyeléseket, mert csak a vadaskerti állandó vad fogyasztotta a takarmányt.

A közel két évtizedes mérési, megfigyelési adatok szerint, a tárolásra összegyűjtött vadgesztenyetermés (amiből a számított vadtakarmány-szükséglet feletti részt átadták az uralom mezőgazdaságának) éves hektáronkénti átlaga elérte az 50 mázsát is. A vadaskertben a vadgesztenyés egy hektárján átlagosan 55 faegyed található (13,5 x 13,5 m hálózatban), egy-egy fáról így legalább 50 kilogramm vad által hasznosítható vadgesztenyetermés számítottak.

A II. világháború előtt a vadaskertben sem gímszarvast, sem vaddisznót nem tartottak/túrtek; legfeljebb 70 dāmivad, 90 muflon és 35 őz (télvégi állapot) élt a bekerített 323 hektáros területen. A vadeltartó képességre (1965-ben) megadott erdőterületi hektárokból kiindulva és átszámítva, ez a vadállomány 92 „számos szarvaszt” (szarvasegységet) képezett. Egy számos szarvasra így 3,5 hektár terület jutott, a túltartás tehát az (1965-ben) előírásos 75 hektárhoz viszonyítva 21-szeres volt a háború előtt, a károsítás mégsem veszélyeztette az erdőgazdálkodást, főleg nem az erdőfelújítást. Ez utóbbi megállapítást az a tény is bizonyította, hogy azokban az években 56 hektár idős cseres-tölgyes, kisebb részben gyertyános-tölgyes sarjerdőből szál-erdőt újítottak fel sikeresen (az erdőfelújítást védő „belső” kerítés nélkül), s ezek az állományok évtizedek múltán is jól növekedtek. A leírtak mellett a vad kiváló erőnlétben volt, ezt igazolja, hogy hazánkban, de akkoriban Európában is, a gyarmatpusztai volt a legjobb muflonállomány. Jellemző, hogy 1965-ig, a 20. század addigi jelentősebb nem-

zetközi vadászati kiállításain (Bécs 1910, Berlin 1937, Düsseldorf 1954) nem volt a Gyarmatpusztán 1943-ban elejtett muflonkos trófeájánál (213 Nádler pont; 91,5 cm) erősebb, hosszabb csiga.

Az értekezést záró javaslat szerint az ország mintegy egymillió hektár („erdei”) nagyvadas vadászterületein (1965-ben) fenntartható vadállomány számára összesen 2400 hektár, 12 x 12 méteres hálózatban nevelt vadgesztenyést lehetne százéves vágásfordulóban kezelve „üzemeltetni”, biztosítva ezáltal az őszi-téli takarmányozásukat (némi szálás és lédús takarmány kiegészítéssel), és a lehető legkisebb erdei vadkárt. A célszerű területi eloszlást a mintegy 1000 hektár erdőterületenkénti 2,4 hektár vadgesztenyés telepítése jelentené. A vadgesztenyések eme szerény léptékű telepítésével nem vonnánk el a fatermesztéstől területet, mert még tág hálózatban is elérhető 2-3 köbméter átlagnövedék és a kitermelhető faanyag, az akkori tudományos vizsgálatok szerint, ipari célokra is hasznosítható.

Holdampf Gyula
elnök, Budapesti FM Helyi Csoport

Szalamander 2015-ben is Selmecebányán

Az Országos Erdészeti Egyesület küldöttsége is részt vett az idei ünnepségen

Ebben az évben szeptember 11-én tartották meg a Selmecei Szalamandert. Az akadémián korábban a végzősöket búcsúztatták a diákok felvonulásával, a szalamander mára igazi nagy tömegeket megmozgató kulturális és turisztikai eseménnyé is vált.

Az idei rendezvényen az Országos Erdészeti Egyesület 10 fővel képviseltette magát. A Pilisi Parkerdő Zrt., az Ipoly Erdő Zrt., az Északerdő Zrt. és az Egererdő Zrt. munkatársaiból, egyesületi tagjaiból, valamint a titkárság dolgozóiból álló csoportot *Lomniczi Gergely* főtitkár vezette.

A korábbi évek hagyományainak megfelelően rengeteg bányász és kohász résztvevője volt az eseménynek. Az első hivatalos megemlékezést az Óvárban, a Honvéd-szobornál tartottuk, ahol *dr. Nagy Lajos*, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE) elnöke üdvözölte az egybegyűlteket. Ezt követően *Lomniczi Gergely* tartotta meg köszöntőjét, amelyet az Országos Erdészeti Egyesület alapvető értékeire, a *Szakértelem – Er-*

kölcs – Összertartozás gondolatkörre épített fel. Nagy ívű beszédét hangos tet-szésznyilvánítással fogadta a bányászok és kohászok hallgatósága, amelyben apró, de üde zöld színfoltként volt jelen az erdész-küldöttség. A szobor megkoszorúzása, a karok himnuszainak és a Kossuth-nótának a közös eléneklése után átvonultunk az akadémiára, és az Erdész Palota előtt, az egykori helyszínen emlékeztünk az OMBKE 1892-es megalakulására.

A Selmecei Szalamanderen a bányászok és kohászok tábortát erősítve vonultunk fel és a jókedvet még a szala-

manderek oly gyakori kísérő jelensége, a szakadó eső sem tudta elrontani.

Az esti baráti beszélgetést követően másnap felkerestük és megkoszorúztuk a selmecebányai temetőben nyugvó nagy erdész elődeink, professzoraink nyughelyeit és a két tragikusan elhunyt egykori hallgató ikersírját. Ezután magyar nyelvű(!) ökomenikus istentiszteleten vettünk részt, ahol a református lelkész beszédében *Bedő Albertet* idézte: „*Szeressük hazánkat, nemzetünket és szakunkat hűséggel, egyetértéssel és összetartással*”. Úgy legyen!

Dr. Sárvári János